

KAN MAN PLANLÆGGE DET MIDLERTIDIGE BYRUM?

Af Helle Juul, arkitekt MAA/ph.d. & Mikkel Klougart, etnolog, Byens rum som udviklingsstrategi

Kan en strategi for byens rum udarbejdes uden et tydeliggjort mål, med skiftende brugere og med et foranderligt program? Byens rum som udviklingsstrategi har sat sig for at undersøge hvordan.

Byens rum som udviklingsstrategi

Byens rum som udviklingsstrategi er et projekt, der udvikler nye metoder til at forstå, hvordan byrum indgår som en væsentlig del af en bys udvikling – både socialt, kulturelt og arkitektonisk. For dem, der arbejder praktisk med byrum, stiller det krav om en forståelse af hvordan man udvikler en byrumsstrategi og af de mekanismer, der gør et byrum meningsfyldt for forskellige mennesker. Men det stiller også krav om en forståelse af, hvad der overhovedet skaber et attraktivt byrum.

Byens rum som udviklingsstrategi er finansieret af Realdania og forankret hos JUUL | FROST Arkitekter med Helle Juul som projektleder, mens bysociolog og lektor John Pløger fra RUC/Center for Bystudier er akademisk partner. En tværfaglig projektgruppe, der består af 1½ arkitekter, to cand. mag.'er i moderne kultur og en etnolog arbejder dagligt med projektet. Den tværfaglige organisering giver mulighed for at analysere den meningsdannelse, der opstår i mødet mellem bruger og rum, mellem strategi og formsprog. Samtidig

giver tværfagligheden en indbyrdes, faglig friktion, der er et frugtbart element i projektets fremdrift ved konstant at inddrage nye perspektiver, metoder og løsningsforslag.

I løbet af foråret 2009 udmønter projektet sig i en redskabskasse, der skal fungere som guideline eller inspirationskilde i forbindelse med byudvikling. Målsætning er ikke at udvikle den paradigmatisk byrumsstrategi – derimod handler det om at finde en række ingredienser, kvaliteter og egenskaber man kan tilpasse og implementere i udarbejdelsen af et attraktivt rum i byen.

Ensartede byrum

Opløstringen af den kreative by, oplevelsesøkonomien og vidensamfundet har givet nye præmisser for byudvikling. Idéer om kreativitet, mangfoldighed og det levede liv har rundt om i Danmark sat dagsordenen for byudviklingen og for byernes indsats for at tiltrække indbyggere, arbejdskraft og opmærksomhed. Denne dominerende kultur- og udviklingsstrategi øger risikoen for, at den enkelte bys særpræg går

tabt. De sammenfaldende kommunale udviklingsstrategier på tværs af landet kan med andre ord gøre det vanskeligt at skelne den ene by fra den anden, fordi strategien – på trods af sin indbyggede opfordring til forskellighed – skaber ensartede fysiske rum, der tilsyneladende bygger på de samme værdier, målsætninger og paradigmer. De er ikke nødvendigvis dårlige eller forkerte, men ofte lever de ikke op til strategiens målsætning om attraktivitet, oplevelser eller afsæt for personlig udvikling. Byens rum som udviklingsstrategi vil søge at udvikle redskaber, der kan tænke byens rum som en generator for byudvikling på nye, inkluderende måder. Det betyder ikke nødvendigvis et opgør med hverken den kreative by eller oplevelsesøkonomien, men derimod et opgør med generiske strategier for byrummet, der kun henvender sig til en bred målgruppe af middelklassens Danmark. Man kan sammenligne byrummets rolle med kunstens. Kunst aftvinger refleksioner over hvem vi er, hvordan vi agerer og hvordan verden hænger sammen. Det attraktive byrum besidder det samme potentiale. Det har kant og kradser; det udfordrer og stiller spørgsmål ved vores sædvanlige måder at se på verden på. Det skaber rum for udvekslinger mellem mennesker, der bringes sammen i et temporært værdibaseret fællesskab.

Vidensindsamling og analyse

Vi afholder løbende seminarer, inspirationsmøder og møder med interesserede aktører fra både plan- og forskningsverdenen for derved dels at holde os orienteret om de nyeste tanker og dels at inspirere projektets netværk. Samtidig analyserer vi eksempler fra både ind- og udland for at gennemskue nogle af de karakteristika, der er konsekvensen af en valgt strategi. Målsætningen med caseanalysen er ikke nødvendigvis at demonstrere best practice, men derimod at analysere hvordan konkrete tilgange til byudvikling skaber bestemte fysiske byrum.

Det første seminar om Byens rum som udviklingsstrategi, "Det fremmede i det kendte – mod en ny strategi for byrummet", blev afholdt den 23. januar 2008 i Mogens Dahl Koncertsal, og affødte tilbagemeldinger fra mere end 300 personer fra kommuner, statslige institutioner, interesseorganisationer og arkitekt- og rådgivningsfirmaer. Hensigten med seminaret var at skabe en inspirerende tour de force gennem tilgange og strategier om morgendagens byrum. En række tværfaglige oplæg åbnede for nytænkning og debat om en udvikling af tilgangen, der søger at manøvrere med byens helhed af bygninger, livsformninger, strategier og rumligheder. I projektgruppen arbejder vi pt. på at følge op på de tendenser og perspektiver, der blev introduceret på seminaret og implementere dem i en kobling af cases og teoretiske synspunkter.

En ingrediens i byens rum

Et af de markante begreber, der blev diskuteret på seminaret, var forestillingen om og behovet for midlertidighed i planlægningen af byens rum.

"Disse byrum er så at sige 'beredskabsrummet' for omstilling, nytænkning og eksperimenter der er defineret som vigtige kræfter i den interurbane konkurrence." John Pløger (2008) Det midlertidige byrum kan fx være et sted, hvor en fremtidig udvikling er blevet udsat et par år og de midlertidige aktiviteter derfor har fri leg indtil da; det kan være sæsonbetegnede aktiviteter som fx et havnebad eller en skibakke; eller det kan være et programløst rum, hvor brugen per definition er midlertidig. Det midlertidige rum spænder med andre ord fra fysiske midlertidigheder til mere programmatisk tilpasninger af de eksisterende rumligheder. For det konkrete sted, udgør midlertidighed en mulighed for både at tilføre identitet og for at skabe øget opmærksomhed om stedets potentiale for byen og den mangfoldighed, som byen kan indeholde i ét og samme rum. Således udgør det midlertidige

rum et mulighedsfelt, et opmærksomhedsrum. Midlertidighed forstår vi som en foranderlig anvendelse af rummet, hvor brugen kan tilpasses, og hvor én bestemt anvendelse ikke er konstant. Skiftende årstider, livsformninger, døgnrytmer og modeluner stiller skiftende krav til rummet, og derfor stilles der krav om en strategi for byrummet, der baserer sig på forandringsvillighed, tilpasningsdygtighed og robusthed.

Tilpasningsdygtighed er udtryk for byrummets evne til at imødekomme fremtidige funktionskrav, og gør det let at genfortolke og tilpasse rummet i forhold til fremtidige beboeres ændrede behov og fremtidens byliv. Byrummets robusthed sikrer på den anden side, at det bevarer sin grundessens og overlever brugernes individuelle tilpasninger. Det hele bunder i en lyst og vilje til at imødekomme forandringer, frem for at lukke rummet og definere dets anvendelse og brug. Optimalt sikrer de midlertidige aktiviteter en kongruens med den eksisterende kontekst, hvor de tilpasser sig hinanden.

Overgang mellem programmer

Midlertidigheden tilbyder en overgangsfase fra en funktion eller identitet til en anden. Rummet bliver et overgangsritual – en rite de passage, som vi kender fra fx konfirmationens symbolske markering af overgangen fra barn til voksen. Et eksempel på midlertidighedens evne som rite de passage findes på den fremtidige omdannelse af Christiansberg (Grønttorvet i Valby). Her vil overgangen fra et program til et andet støtte sig til Grønttorvets eksisterende identitet. I overgangsfasen indgår midlertidighed som en væsentlig del af den strategi, der skal sikre en succesfuld forvandling fra grønttorv til levende bydel, som både tilfører det konkrete rum identitet og forstærker byens identitet i sin helhed. I den forståelse af midlertidighed, bliver det et spørgsmål om at skabe et ejerforhold til stedet samt opmærksomhed om fremkomsten af nye værdier for området.

Overgangen vil derfor indikere og markere både fortiden og pege mod fremtiden. Det essentielle er, at selve overgangsfasen betragtes som en kvalitet i sig selv, og at den værdisættes som et potentiale, der gør områdets fremtidige identitet robust og tilpasningsdygtig. Overgangsfasen kan med andre ord tilpasse områdets udvikling til de værdier, som området skal besidde.

Midlertidighed er ikke et planlægningsredskab

Det betyder ikke, at man kan betragte midlertidighed som et planlægningsværktøj. Det er ikke en egenskab man kan lægge ned over et område, men et særligt stedsbegreb og en måde at anskue et sted på. Når et sted er midlertidigt, er det et grundlæggende træk ved netop det sted. Den anskuelse sikrer, at stedets potentialer og tillagte værdier ikke fastlægges og lukkes om en given identitet eller egenskab. Derimod kan de ændres, når det omkringliggende samfunds normative strukturer forandres – som vi fx ser det i overgangen mellem industrisamfund og videnssamfund. Denne omfavelse af stedets midlertidighed indikerer tilstedeværelsen af et værdibaseret samfund, der indlemmer de værdier, som er fremherskende i stedets omgivelser. Det sikrer, at stedets mangfoldighed af adfærd og livsformninger inkluderes og tænkes ind i områdets fysiske rumligheder.

Sammenhæng i byen

Det midlertidige rum er et væsentligt aspekt i en aktivering af et steds ubenyttede potentialer, og udgør på samme tid en måde at skabe forbindelse mellem adskilte bydele, områder i udvikling eller nedslidte dele af byen. Og måske er midlertidigheden netop ét aspekt af en løsning på det sociale problem med usammenhængende bydele, som Henning Thomsen efterlyste i sin leder til Arkitekten tilbage i februar.

Uanset hvad, vil Byens rum som udviklingsstrategi i 2009 præsentere en række faktorer og konditioner, som planlæggere og udviklere kan overveje i deres helhedsorienterede søgen efter det inkluderende og attraktive rum i byen. Hvem ved, måske er midlertidighed allerede indarbejdet som en essentiel del af kommunernes tilgange til byens rum til den tid?

Byens rum som udviklingsstrategi benytter midlertidigheden som anslag for et inspirationsmøde, 'Virtuelle og midlertidige rum', den 29. april. Her vil informationskonsulent Bert Mulder, idrætskonsulent Poul Broberg fra Dansk Idrætsforbund og lektor i Arkitektur og Design på Aalborg Universitet, Henrik Harder, give deres indspark til debatten.

For mere information, se www.Christiansberg.info, www.Byensrum.dk og www.JuulFrost.dk

Kilder:

Florian Haydn & Robert Temel (red.) (2006): *Temporary Urban Spaces. Concepts for the Use of City Spaces*, Basel: Birkhäuser.

John Pløger (2008): *Midlertidige byrum*, i: *Det fremmede i det kendte – Byens rum Antologi 1* (udkommer juni 2008).

Tom Nielsen (2008): *Det fremmede i det kendte*, i: *Det fremmede i det kendte – Byens rum Antologi 1* (udkommer juni 2008).

www.Christiansberg.info.

Midlertidighed i praksis

JUUL | FROST Arkitekter er bygherrerådgiver for CVM Development i forbindelse med omdannelsen af Grønttorvet. Her indgår midlertidighed som en væsentlig del af overgangen fra industrielt grønsagsmarked til en levende bydel i Valby.

Som en del af processen indgår en serie offentlige temamøder, hvor de første tiltag diskuteres og debatteres. Til Temamøde 1 deltog Henrik Dahl, Gert Olsen, Helle Juul,

Peter Olesen, Robert Dumong og Trevor Davies med oplæg om deres syn på områdets omdannelse. Trevor Davis italesatte midlertidigheden som et væsentligt parameter for en succesfuld omdannelse, der kan føre stedets karakterfulde historie ind i fremtiden. Her indgår kunst som et virkningsfuldt redskab, der kan fungere som overgangszone mellem identiteter – uden at være lukkende eller deterministisk.

På Christiansberg skal der udvises en sensibilitet for stedets historie, hvor nye forestillinger om stedet indsættes ved både at forholde sig

til den konkrete kontekst og tænke hinsides dens begrænsninger. På den måde skabes et processuelt "mellemrum", der forbinder fortiden med fremtiden. Med andre ord skal Grøntorvets identitet italesættes på en måde, der omfavner Christiansbergs fremtid.

